

eP Coses de la vida **GRAN BARCELONA**

Un mapa de la ciutat inèdit

DANNY CAMINAL

AV. ROMA, 73-91
L'Edifici Estel era des del 1975 una de la imatges icòniques de Telefónica a Barcelona. Només el 5,9% dels casos recollits a l'atles són immobles que, nascuts per a d'altres usos, han acabat destinats a ús residencial. Aquest n'és un. És un bloc de vivendes des de l'any 2017. Però Telefónica, expliquen els autors del manual, continua en deute amb la ciutat. Encara té 24 edificis semiabandonats a Barcelona, pendents de destí.

Les 1.463 reencarnacions de BCN

Un atlas censa i elogia els edificis que han canviat d'ús sense alterar la seva arquitectura

CARLES COLS
BARCELONA

Després de recórrer a peu totes les voreres de Barcelona i aturar-se davant cada un dels 70.717 edificis de la ciutat, que aviat és dit, el grup d'investigació Habitar de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) ha completat el primer atlas d'edificis reutilitzats de la capital catalana, un exhaustiu catàleg de construccions arquitectòniques que un dia van ser

concebudes per a un ús concret (residencial, religiós, administratiu, militar...) i que un altre dia, passat el temps, es van reencarnar en una cosa diferent. N'hi ha que han renascut fins i tot en més de quatre ocasions.

En total, són 1.463 edificis, això el dia que va acabar el treball de camp, o sigui, que ara pot ser que ja en siguin més. És un atlas únic, que ofereix una mirada de la ciutat sense precedents i, com a obra de Xavier Monteyts, catedràtic de l'ETSAB,

membre del grup Habitar i una mena de Karl Kraus de l'arquitectura barcelonina, és un projecte no només estadístic, sinó que inclou una crida a les autoritats a moure fitxa, a entendre la reutilització dels edificis com una oportunitat i no posar-hi, com ara, traves administratives.

CONDICIONS D'ACCÉS // A l'atles no tots els edificis han sigut benvinguts. Les condicions d'accés eren diverses. El canvi d'ús, per exemple, ha de ser

complet. Entre el 1.463 no hi és la Pedrera, perquè encara queden pisos particulars a l'edifici, el propòsit inicial quan Pere Milà va encarregar l'obra a Antoni Gaudí. Tampoc tenen cabuda a l'atles els immobles abandonats, com les 24 centrals que Telefónica va construir entre el 1926 i el 1978 i que estan semiabandonades dins dels límits del terme municipal. Un tercer grup exclòs de l'atles són els casos de façanisme, aquest palimpsest arquitectònic que va fo-

mentar una norma municipal aprovada l'any 2000 i que va propiciar que, de sobte, alguns promotors immobiliaris conservessin la façana de l'immoble i demolissin la resta, no perquè al seu cor tinguessin un racó reservat per als murs amb valor patrimonial, sinó perquè així augmentaven l'edificabilitat de les finques.

En definitiva, que un immoble reencarnat és, per exemple, el número 17 de l'avinguda del Tibidabo, una mansió residencial aixecada per Enric Sagnier per encarrec del doctor Salvador Andreu el 1915, renascuda el 1936 com a consolat de la Unió Soviètica i actualment seu de la Mutua Universal. I el que avui és l'Institut Verdaguer de la Ciutadella, que el 1932 era un parc de bombers i, abans, el palau del governador militar de la ciutat. I la residència del marquès de Comillas al 109 de la Rambla, que el 1929 va ser la seu de la Compañía General de Tabacos de Filipinas i ara és un hotel.

El Palau Mornau, un casolot del carrer Ample, escenari d'una heroica conspiració contra l'ocupació francesa, continua dret en part grà-

DANNY CAMINAL

AV. TIBIDABO, 17
El doctor Salvador Andreu li va encarregar la seva mansió de l'avinguda del Tibidabo a l'arquitecte més prolífic de la ciutat, Enric Sagnier. La guerra civil va suposar el canvi d'ús de desenes d'immobles de la ciutat. Aquest en concret va passar a ser el consolat de l'URSS. Aquí es va planejar el segrest d'Andreu Nin. D'aquella etapa queda intacte el búnquer subterrani de la finca, pot ser que utilitzat com a txeca. Després d'aquell passat agitat, allotja la Mutua Universal.

DANNY CAMINAL

RAMBLA, 18

Construïda el 1893, la Casa Napoleón va ser en els seus inicis la residència de la família que regentava el comerç de la planta baixa i l'entresol, dedicat a la fotografia, diuen que fins i tot a la *post mortem*, i amb l'adveniment del cine va ser també la delegació barcelonina dels germans Lumière. El 1941 va renèixer com a frontó, i després, com a sala de festes, fins que el 1992 es va reciclar com a centre esportiu municipal. Conserva parcialment la seva essència.

DANNY CAMINAL

CIUTADELLA

És el més oblidat dels edificis que formaven part de la ciutadella que Felip V va ordenar construir per sotmetre la discolor Barcelona. Després d'unes obres eternes, va néixer com a residència del governador. Va ser, per cert, el primer edifici de la ciutat amb mansardes. La seva metamorfosi més inesperada va ser en parc de bombers, un període breu i agressiu, ja que es van obrir portes per als vehicles on no n'hi havia. El 1932 va renèixer com a institut, durant el franquisme femení.

cies que ha renascut com a museu consagrat a l'haixix. Tot i que per a plusmarca de reencarnacions, la de l'actual seu del Parlament, que va néixer com a arsenal, va canviar a caserna, va ressuscitar com a palau reial, es va reciclar en museu d'art modern, va ser Parlament durant la República, va tornar a ser caserna, de nou museu i, per fi avui, una altra vegada cambra política catalana. I així, un després de l'altre, l'atles censa fins a 1.463 casos. No tots són immobles coneguts. Potser els veïns de la finca del 245 de Diputació no saben que els seus pisos originalment van ser concebuts com a oficines. L'atles és, en aquest sentit, una font aclaparadora de dades.

Com explica l'arquitecta Maria Magda, membre de l'equip d'investigació Habitar, els edificis censats a l'atles pot ser que hagin tingut alguna modificació, «potser els han fet un *bypass* o se'ls ha afegit una pròtesi o un implant», però continuen sent reconeixibles i originals. El que passa és que les necessitats de la ciutat caduquen i els nous usos colonitzen de vegades els espais preexistents. És més, afirmen els membres d'Habitar

que en ocasions és el segon o tercer ús que es dona a un edifici el que millor s'ajusta a la seva arquitectura. El paradigma majúscul d'aquesta tesi pot ser que sigui la Biblioteca de Catalunya, inicialment un hospital medieval. Aquestes naus gòtiques, vist amb perspectiva, són la millor coberta imaginable per a la lectura.

'HOTELITZACIÓ' DEL CENTRE // L'atles (resulta obvi ja a aquesta altura) no és una lectura crítica de la ciutat. No condemna la reutilització. Encara més, sense que serveixi de precedent, sisplau, fins i tot ofereix una mirada positiva sobre la galopant *hotelització* del centre històric. Aquest vademècum arquitectònic acabat de sortir de la UPC revela que 36 edificis de Ciutat Vella han renascut com a hotels o hostals. A l'Eixample són 14 els casos. Una qüestió és que el sobreturisme que viu la ciutat hagi causat un enorme mal en el teixit veïnal del centre, però, des del punt de vista patrimonial, aquests 36 hotels de Ciutat Vella són una sort des de la perspectiva de la memòria col·lectiva. Qui sap què seran en el futur.

El problema, conclou el conjunt

Els autors lamenten que la **normativa de la ciutat sigui molt amiga de la piqueta** i molt poc de reutilitzar l'obra existent

d'autors d'Habitar, no són els edificis inclosos a l'atles, sinó els que haurien de ser-hi i ja és impossible que hi siguin perquè les normes urbanístiques són de vegades absurdament rígides i els immobles van caure a cop de piqueta. L'anomenat codi tècnic d'edificació, per exemple, permet que un edifici reformat o rehabilitat no hagi d'adaptar-se a totes les exigències de construcció que se li demanarien si fos de nova planta, però això només se'ls concedeix en cas que no canviï d'ús. Si així és, si hi ha canvi, el zel administratiu és màxim. La solució dels promotors immobiliaris passa llavors per la demolició. Una llàstima.

L'atles ofereix altres mirades. Agrupa les dades estadísticament de forma rellevant i, de vegades, sorprenent. Per exemple, més de la meitat dels edificis reutilitzats (55,52%) van ser vivendes en el moment de la seva concepció. Entre els usos sobrevinguts destaca l'hotelier (22,69%), en les seves múltiples formes, però també, i això és ben curiós, l'educatiu, en el 16,52% dels casos. A aquesta última dada hi contri-

bueix d'una manera especial el que ha passat a Sarrià-Sant Gervasi. És el tercer districte de la ciutat amb més pes a l'atles, ja que és allà on moltes antigues vivendes unifamiliars han sigut reconvertides en clíniques privades, residències geriàtriques i, vet aquí la dada, escoles.

DEBAT ENQUISTAT // La publicació de l'atles coincideix en el temps amb un debat enquistat i enverinat, el del futur de la capella de la Misericòrdia, que té dos pretendents, el Macba i el CAP sanitari del Raval nord. La disputa no fa més que reforçar la tesi central dels autors de l'atles, que és la necessitat que l'Ajuntament de Barcelona es doti d'un protocol sobre com actuar cada vegada que un edifici perd el seu ús original. Segons Núria Salvadó, una de les autores, la norma bàsica hauria de ser «adaptar l'ús a l'edifici i no l'edifici a l'ús». La tossuderia municipal per situar un equipament en un espai arquitectònicament inadequat ha propiciat en ocasions contratemps que es podrien haver evitat simplement amb sentit comú. ≡

DANNY CAMINAL

RAMBLA, 109

A Antonio López, marquès de Comillas, li va anar tan bé a Amèrica a costa que a altres els anés malament que es va fer construir a la Rambla una residència indiana de categoria. A partir del 1929 va ser la seu de Tabacos de Filipinas i, com 35 edificis nobles més de Ciutat Vella, s'ha transformat en hotel en aquests anys de turisticació de la ciutat. Aquest renaixement no ha esborrat les seves empremtes passades. El despatx que Gil de Biedma tenia a l'empresa es conserva intacte.

DANNY CAMINAL

EUGENI D'ORS, 2

Sobre el que un dia va ser una vella masia agrícola, Cal Coix, es van aixecar el 1956 els tallers de Fiat Hispania. Però aviat es va veure que la indústria automobilística no tenia cabuda dins de l'entramat urbà. Aquella antiga fàbrica va renèixer fraccionada en una escola, un centre cívic i els coneguts cines Renoir, de vida més efímera del que el seu públic hauria desitjat. Després de l'última projecció, l'espai ocupat pels cines va ser reutilitzat com a centre de dansa.